

Z besedilom in bogatimi slikovnimi prilogami nam avtorja prikazujeta štiri osnovne načine pletenja; njuni opisi nam pomagajo pri izbiri in pripravi materiala, ki ga potrebujemo za izdelavo pletarskih izdelkov, in nam dajejo napotke za pripravo barv iz naravnih snovi. Zato ta knjiga ni namenjena le tistim, ki se na pletarstvo že nekoliko spoznajo, temveč je lahko vodnik tudi vsakomur, ki se prvič loti pletenja košare, cekarja, okrasnega lončka ali česa podobnega.

Carol in Dan Hart sta se priprave knjige lotila predvsem z umetniško-rokodelskega uporabnega vidika, zato z etnološkega zornega kota knjiga nima posebne strokovne vrednosti. V tem delu namreč ni celovite raziskave pletarstva, kar bi bila zbirna naloga etnološkega dela, ampak vsebuje zgolj - sicer same po sebi zelo pomembne - napotke o postopku izdelave. Prav to pa pogosto manjka v etnoloških zapisih o obrteh, kajti premalo se zavedamo, da bodo številne večšine šle v pozabo predvsem zato, ker pogosto ni več nikogar, ki bi svoje obrtniško znanje lahko prenašal na mlajše generacije. Zato bi v prihodnjih etnoloških raziskavah obrti kazalo več pozornosti posvetiti tudi takšnim podrobnejšim zapisom o rokodelskih postopkih, kajti ena izmed nalog etnologije je ohranjanje kulturne dediščine - tudi z ozaveščanjem ljudi in ohranjanjem ter prenašanjem nekaterih znanj za prihodnje rodove - sicer se lahko kaj hitro zgodi, da bomo pod znamko tipičnega slovenskega izdelka na trgu kupovali tudi kopije izdelkov iz zgoraj omenjene knjige.

Andreja Bahar Muršič

434

DAMJAN J. OVSEC: *SLOVANSKA MITOLOGIJA*. Ljubljana, Domus 1991, 538 str.

Lani je pri založbi Domus v Ljubljani izšla knjiga Damjana J.Ovsca, *Slovanska mitologija*, ki je prvo celostno delo o slovanski mitologiji izpod peresa domačega avtorja. Damjan J.Ovsec je sicer znan po svoji knjigi o družabnem življenju v Ljubljani, člankih ter radijskih in televizijskih oddajah o zelo različnih etnoloških temah, vendar pa so v zadnjem času v njegovem pisanju vse bolj prevladovala vprašanja o simbolih, mitologiji in verovanju Slovencev in drugih evropskih in neevropskih narodov. Zato je bilo skoraj pričakovati, da bo nekoč svoje proučevanje strnil v večjem delu. Zdaj je pred nami izredno zanimivo in v marsičem pogumno strokovno delo ter edinstvena knjiga na našem knjižnem trgu.

Te knjige ni mogoče prikazati na hitro, prvič zaradi zelo obsežne vsebine in drugič zaradi njene filozofije. Pomembna je zaradi obojega. Vsebine knjige avtor očitno namenoma ni klestil; zavedajoč se, da piše prvo knjigo o slovanski mitologiji za naše bralce, je razgrnil tematiko v vsej njeni širini. V njegovem delu se prepletajo tri glavne miselne niti, v različnih poglavjih različno izražene, vendar pa se čuti avtorjeva želja, da bi bile enakomerno ubrane. To so: staro slovansko verovanje; običaji, verovanje in magija slovanskih narodov; indijska duhovnost, ezoterika, astrologija in Jungova psihiatrija. Ta trojna svetloba osvetljuje vso snov na nov, zelo izviren in tudi izzivalen način. Ne boji se prestopiti okvirov trdno dokazanih dejstev, če gre za utiranje novih smeri interpretacije in za širjenje zavesti. Možnosti za razpravljanje je ogromno in avtor se jim očitno hote ni maral izogniti. Samo takó je lahko storil ta vsebinski preboj

in dal svojemu delu filozofske razsežnosti. Bralce po eni strani seznanja z vso neoprijemljivostjo dejstev o stari slovanski mitologiji, z vso nepregledno pestrostjo izročila pri različnih slovanskih narodih, z različnimi znanstvenimi in filozofskimi interpretacijami in po drugi strani z osebno filozofijo, ki temelji v stari indijski duhovnosti.

Čeprav v knjigi to ni posebej označeno, v njej lahko razločimo tri velika poglavja s podpoglavji. Prvo je posvečeno uvodnim mislim, virom in literaturi, drugo je posvečeno starim Slovanom, v tretjem pa spoznamo kasnejši razvoj in sledove prvotnih verovanj različnih slovanskih narodov do danes. Že na začetku avtor razlaga splošna vprašanja o mitologiji in religiji in niza tudi osnovne podatke o razširjenosti in številčnosti Slovanov, o njihovih jezikovnih skupinah, zgodovini in selitvah.

Slovanska mitologija in religija sta zelo problematični iz dveh razlogov. Prvi je ta, da je malo prvotnih virov o njih, drugi pa ta, da Slovani niso imeli skupne države, v kateri bi mogli ustvariti svoj Olimp. Nikoli niso bili politično in kulturno združeni, tako da je verjetno vsako pleme imelo svoj način čaščenja. Po prevladi krščanstva je stara poganška vera začela zamirati, ostala je, kot pravi avtor, v nezavednem kolektivnem in individualnem, pa tudi v zavednem, o čemer priča folklor. Kolektivno nezavedno je izraz psihiatra C.G.Junga, njegova teorija o nezavednem pa je sploh ena najpomembnejših idejnih sestavin te knjige. Avtor jo je napisal v prepričanju, da so, kot pravi, stare religije "nastale iz človekove duše, prav take, kakršna v tem trenutku živi v nas", da torej pri slovanski mitologiji nikakor ne gre samo za del naše izgubljene in pozabljene preteklosti.

V uvodnem poglavju najdemo tudi za avtorja zelo značilno razmišljanje o razmerju med znanostjo in mitologijo: "Znanstveno je prav lahko ovreči biblično razlago o tem, da je svet nastal v sedmih dneh in da je star le štiri tisoč let, ali pa grške, indijske, tibetanske in kitajske predstave o tem, da je vesolje nastalo iz jajca. Tu seveda ne gre za sedem dni, pač pa za pomen svetega števila sedem in ne gre za navadno jajce, ampak za tako imenovano 'kozmično jajce', splošni simbol življenja. Ta zaradi svoje tridelne sestave (lupina, beljak, rumenjaki) kaže na magično, sveto trojko, ki je spet povezana s simbolizmom trikotnika, s tremi svetovi (fizičnim, razumskim in duhovnim), s predstavo o 'trimurtiju', indijski sveti trojici, ki jo poznajo različne religije, všteti krščanstvo (Bog Oče, Sin in sveti Duh)." Svoj način obravnavanja mitologije sam označuje kot simbolično mitologijo, ki je tesno povezana z "najstarejšo duhovno 'znanostjo,' z astrologijo". Miti so se razvili iz astroloških predstav o kozmogoniji (nastanku in razvoju vesolja). Večino jih torej lahko razložimo z dobrim poznavanjem astrologije. Simbole s skritim in globljim pomenom so nadomestili bogovi in boginje, demoni, vile, škrti, fantastične živali. V tisočletjih so nastale iz tega novega gradiva zapletene mitološke zgodbe, s katerimi si je tudi preprost človek pomagal razložiti svet, v njem pa samega sebe. Naslednje poglavje izčrpno navaja vire, izmed katerih jih tukaj omenimo samo nekaj. Glavni vir za zgodnjėslovansko mitologijo oz. religijo so srednjeveške kronike, anali ali letopisi. Bralec se najprej seznanja s slovanskimi, začeni s slavno Nestorjevo kroniko, ki jo je napisal ruski menih na koncu 11. in v začetku 12. stoletja in ki vsebuje podatke o kultu prednikov prvih kristjanov, o Perunu, Velesu, Dažbogu, Mokoši in Simarglu. Med pomembnejšimi kasnejšimi je ukrajinska Hustinska kronika iz zgodnjega 17. stoletja, ki govori o panteonu kijevskega kneza Vladimirja. Tudi v Pesnitvi o

pohodu Igorjevem, anonimnem delu iz 12. stoletja, so omenjeni stari slovanski bogovi. Med viri so tudi kronike in zgodovine izpod peres čeških in poljskih avtorjev in zgodovinarjev. Med tujimi viri so najstarejša poročila o Slovanih pri bizantinskih zgodovinarjih in piscih, številni pa so srednjeveški avtorji, začeni s Thietmarjem s preloma desetega in enajstega stoletja, ki je v svoji kroniki pisal tudi o zgodovini polabskih Slovanov. Sledili so Adam iz Bremna, Otto iz Bamberga in drugi, najpomembnejši vir za zgodovino Slovanov v srednjem veku pa je *Chronica Slavorum* iz 16. stoletja, v kateri izvemo za vrsto slovanskih bogov. Pomemben vir za slovansko mitologijo je Danec Saxo Grammaticus, duhovnik in zgodovinar, ki je v 16. stoletju poročal o slovanskih bogovih, za njim pa, če jih omenimo samo nekaj iz tega izčrpnega pregleda, stara danska zgodovina *Knytlinga Saga* iz 12. stol., opisi zgodovinarja Alberta Krantza s prehoda petnajstega v šestnajsto stoletje itd. Zelo pomembno je delo *Rerum Moscovitarum Commentarii* (Moskovski zapiski) Žige Herbersteina iz l.1557, ki je pisal tudi o starih ruskih bogovih. Prvi slovanski znanstvenik, ki je sistematično proučeval slovansko mitologijo, pa je bil V.N.Tatiščev v prvi polovici osemnajstega stoletja.

Zanimanje strokovnjakov, ljubiteljev in zanesenjakov za slovansko mitologijo se je razcvetelo v 19. stoletju, v našem stoletju pa je napredovalo tudi znanstveno raziskovanje, tako da je danes literatura o tej temi resnično bogata in komaj pregledna. Avtor je v poglavju *Literatura o slovanski religiji in mitologiji* nanizal najpomembnejša dela in usmeritve. Pisci v obdobju romantike so proučevali verovanje in mitologijo ter iskali skupen izvir slovanskih narodov v predkrščanski mitologiji, katere sledove so našli v ljudskem izročilu. To so znani znanstveniki 19. stoletja, od J.Šafaříka, A.Sreznevskega, K.J.Erbena, A.N.Afanasjeva, V.Jagića, G.Kreka do F.Miklošiča in drugih.

V pregledu literature v 20. stoletju bralec spozna dela in pisce, na katere se tudi kasneje v besedilu avtor večkrat sklicuje ali z njimi polemizira. To so L.Leger, S.Vasiljev, L.Niederle in drugi. Pomembna dela so izšla po drugi svetovni vojni, in sicer izpod peres znanstvenikov, kot so npr. N.S.Deržavin, S.Urbanczyk, K.Moszynski, R.Jakobson, S.A.Tokarev, V.J.Propp, B.Drobnjakovič, M.Filipovič, T.R.Djordjevič, M.Gavazzi, H.Vakarelski, D.Bandič. Za zahodne pisce pa je značilno, da zelo omejeno uporabljajo sodobno slovansko literaturo. Poleg slovanskih znanstvenikov se s slovansko mitologijo precej ukvarjajo Italijani, npr. lingvist V.Pisani, zgodovinar religij R.Pettazzoni in slavist in etnolog E.Gasparini. Najboljša študija o splošni slovanski mitologiji, z dodatkom o Južnih Slovanih, pa je po avtorjevem mnenju gotovo Špira Kulišiča: *Stara slovenska religija u svjetlu novijih istraživanja posebno balkanoloških*, ki je izšla v Sarajevu leta 1979.

Slovinci do Ovščeve knjige nismo imeli nobenega večjega dela o slovanski mitologiji, vendar pa so mnogi pisali o tem, od J.V.Valvasorja, A.T.Linharta, V.Vodnika do U.Jarnika, J.Kelemine, J.Mala, F.Bezlaja, I.Grafenauerja, V.Möderndorferja in drugih, pa do N.Kureta, čigar Praznično leto Slovencev je edino in najboljšo delo o mitologiji in verovanju pri nas, in do M.Matičetovega in njegovih razprav, npr. O bajnih bitjih Slovencev s pristavkom o Kurentu (*Traditiones* 14). Slovenski mitologiji v tej knjigi ni posvečena posebna pozornost, saj nastopa samo kot del slovanske in temu ustrezen je tudi pregled slovanskega raziskovanja.

V novejšem času je po svetu izšlo mnogo leksikonov, enciklopedij in slovarjev, ki omenjajo tudi slovansko mitologijo in religijo in posamezne bogove. V njih so Slovani skromno zastopani, slabo obdelani ali pa jih sploh ni. Avtor ugotavlja, da je največ podatkov o slovanski mitologiji v delu *The Encyclopedia of Religion* (New York 1987), o Slovanih je v njej pisala Maria Gimbutas.

V tem poglavju bralec tudi podrobneje spozna avtorjeva metodološka in filozofska izhodišča; strinja se s kritiki mitološke šole in se zavzema za proučevanje verskih pojavov znotraj verskih kompleksov, v povezavi z materialno in družbeno osnovo, z zgodovinskim proučevanjem šeg in verstev. Vendar zavrača "vulgarni materializem". "Vera ni nastala zaradi poljedelstva, lova, ribolova niti zaradi človeškega strahu, ampak je del človekovega nezavednega. Res pa je, da so prej omenjene človekove dejavnosti vplivale na oblikovanje specifičnih verskih predstav oziroma obrednih praktik. Vendar tudi v tem najdemo splošen svetovni prapomen. Mistično ima svoj izvor v duhovnem, zibelka planetarne duhovnosti pa je Indija...Indijci trdijo, podobno kot kristjani, da vse pojavno izhaja iz duhovnega, torej je vse pojavno simbol za nekaj, kar stoji za njim. Zato imajo tudi verovanja in šege svoj izvor v protosimbolih (nezavednega)" itd. Osnovni avtorjev očitek zahodni znanosti leti na njeno zgolj razumsko prizadevanje in na podcenjevanje intuicije, ki po avtorjevem prepričanju kot šest čut prav tako daje izkustveno spoznanje. Glede vprašanja o značaju slovanske religije pa se avtor izrecno pridružuje mnenjem Š.Kulišića, E.Gasparinija, V.Pisanija in drugih o njenem matriarhalnem, lunarnem značaju.

Drugi del, posvečen stari slovanski mitologiji, se začne s poglavjem *Vrhovni bog ali najvišje bitje*, s podpoglavji *Slovenski prakulturni bajki iz Mengša in Šiške*, *Še o iransko-praslovansko-indijskih paralelah*, *Še o Bogu daritelju v verovanjih in šegah slovanskih ljudstev*. Značilno je, da avtor, izogibajoč se enostranskosti, zajema podatke, utemeljitve in zamisli z različnih ravni in neprestano sestopa z univerzalne v posebno, od lokalne na kozmično raven.

Knez Vladimir, prvi krščanski vladar Rusije, je v desetem stoletju ustvaril slovanski poganski panteon. Pred svojo palačo v Kijevu je postavil kipe slovanskih bogov Peruna, Horsa, Daž(bog)a, Striboga, Simargla in edine boginje Mokoš. Vendar je Vladimir kmalu sprejel krščansko vero in kipe uničil. Največ pisanih virov je o Perunu, božanstvu groma, čigar kult je bil razširjen po vsem slovanskem svetu in ki ga je ponekod zamenjal sv.Ilija. Vsi indoevropski narodi so poznali arijskega boga stvarnika, ki je postopoma povsod postal bog neba, oblakov strele in groma. "Zato je s tem imenom povezan tudi slovanski bog groma Perun ali litovski Perkunas, kjer besedni koren per pomeni tolči, udarjati." V mnogih starih virih nastopa skupaj z njim Volos, Veles kot drugi bog ruskega in slovanskega panteona, ki ga stari viri omenjajo kot boga živine in čred in ki so ga Slovani nadomestili s sv.Blažem. O vseh božanstvih obstajajo različni podatki in mnenja znanstvenikov in malo je med njimi nedvoumno potrjenih dejstev. Viri govorijo tudi o bogastvu in raznoličnosti baltsko-slovanskega panteona in še posebej o njegovi plemenski diferenciranosti, saj je razslojevanje plemenske družbe pospeševalo razvoj čaščenja višjih bogov in oblikovanje svečeniške kaste. Veliki bog baltskih Slovanov na otoku Rujnu je bil Svantevit, čigar prvenstvo se je razvilo na temelju politične moči Rujanov v 12. stoletju, drugi pa so bili Svarožič, Redigast, Triglav, Črnobog, Rujevit, Gerovit, Porevit, Pizamar, Prove, Siva (Živa), Pripegala, Podaga. Zanimiva značilnost baltsko-polabskih bogov je bila polikefalnost, ki nakazuje paralele s finskimi ljudstvi.

Svantevit je imel štiri glave. Mnogi raziskovalci so ga istovetili s svetim Vidom. Triglav pa je bil najbolj spoštovan bog med Pomorjani. Avtor v zvezi s triglavim kipom Triglava, o katerem je sporočeno, da je imel prekrit obrat oz. da je imel več obrazov, opozarja, da Triglav ni bil solarno božanstvo.

Med bogovi ostalih slovanskih narodov so mnoga dokazana in nedokazana boštva, o katerih so se nekatere podrobnosti, spomini, prikrita čaščenja in podobno ohranili zgolj v ljudskem izročilu oziroma z njim povezanih verovanjih in šegah.

438 Tretje veliko poglavje se začne s Hrami, idoli, prazniki, prerokovanji, žrtvovanji in žrtveniki. Avtor ponovno izhaja iz podatkov o baltskih in polabskih Slovanih ter nas podrobneje seznanja s posameznimi pojmi in sestavinami, ki nastopajo tudi v kasnejšem razvoju, kot so npr. idoli, hišni demoni, hrami, simbol svastika, prerokbe, svete in žrtvene živali, molitev, žrtvovanje ljudi, čaranje plodnosti, ritualne pogostitve, vzdržnost, post in zaobljuba. Tudi v naslednjem poglavju Svečeniki, vrači, čarovniki in čaravnice, zdravljenje z magijo avtor odkriva izvor posameznih sestavin, etimologijo in različice, pri čemer pa vpleta po eni strani vedno več etnološkega gradiva iz etnološke literature in po drugi strani lastnih pogledov na tematiko. Tu se včasih zaradi preobilice gradiva izgublja v etimoloških detajlih, z zelo pomembnimi razmišljanji pa opravi preveč na hitro. Tako na primer pravi: "Zelo trdno vem, da so Slovani čutili in poznali mnogo več stvari, kot jih lahko dokažemo po enostranskih znanstvenih metodah, zato lahko sklenem, da tako v tem kot v mnogih drugih primerih prevladujejo spekulacije, ki pa, kar je nadvse zanimivo, raje večino stvari zakrivajo ali pavšalizirajo, kot pa odkrivajo. Pritrditev je vedno nevarnejša od zanikanja."

Zaradi avtorjevih pogledov je eno najpomembnejših poglavij v knjigi tisto o čaščenju prednikov in pokojnikov. Stari Slovani so verovali v dušo, vezano na telo, in v svobodno dušo, ki po smrti odide v nav ali v raj. V ljudskem verovanju lahko zasledimo, kako ločevanje duše od telesa ne poteka takoj, ampak postopoma. Večina starejših in novejših raziskovalcev meni, da so prvotno Slovani mrtve sežigali; sežig je torej po njihovem starejši od pokopavanja. "Skoraj vse, kar je v zvezi z mitologijami in ljudskimi religijami, predstavlja svojevrstno 'korupcijo' visoko razvitih spiritualnih predstav." V sežiganju, ki je starejše od pokopavanja, vidi avtor "srž nekdanjih indoevropskih in zlasti seveda indijskih duhovnih znanj. Kot je znano, Indijci še danes sežigajo svoje mrtve na grmadah. To velja zlasti za Hindujce oziroma jogije najrazličnejših smeri...Kaj se skriva za indijskim sežiganjem? Ta obred izvira iz visokih filozofskih in še posebej metafizičnih predstav in znanj o naravi treh osnovnih delov, ki sestavljajo vsakega človeka; poenostavljeno rečeno, gre za fizični, mentalni in spiritualni del." Avtorjeva nedorečenost je sicer zelo razumljiva, saj je snov, ki jo je hotel v tej knjigi obvladati, kratko malo preobsežna. Ves čas se čuti, da je hotel ob vsakem detajlu opozoriti na vse njegove plati, in sicer in pomene, pa bi vendar brez škode lahko opustil marsikatero podrobnost v prid temeljitejši razlagi. Škoda je, da v besedilu večkrat po nepotrebem skrene iz ezoterike, kot da ni dovolj časa in prostora, čeprav vseskozi daje vedeti, da je v ezoteriki, astrologiji, indijski duhovnosti in psihiatriji zanj ključ za razumevanje mitologije. V zvezi s tem, da je najstarejše indoevropsko izročilo zahtevalo sežig mrtvecev in da pokop pomeni že varianto, je zapisal npr. tole: "Seveda pa sega to že na področje spiritualnih vednosti (ki jih je težko dokazati, ker so zgolj

osebno izkustvene) in ne na področje arheologije, ki je zaradi svoje enostranskosti tudi vprašljiva, prav gotovo pa ne zanemarljiva." Kot da bi v uvodnem poglavju ne zagovarjal intuicije kot izkustva in kot da bi po drugi strani vse ostalo v knjigi bilo čista znanost in kot da bi ne bil njen namen tudi širiti drugačno gledanje na mitologijo ! Kot da bi avtor ne hotel govoriti o stvareh, ki so najpomembnejše zanj in zaradi katerih sploh piše knjigo. Navedimo še en značilen odstavek: "Hipoteza, ki jo postavljam, je pa na tem mestu zaradi prezapletosti ne morem razviti, je ta, da sojenice po svoji funkciji popolnoma ustrezajo indijskemu zakonu karme, povezanemu z zakonom o reinkarnaciji, kot to poučujejo indijski rišiji oziroma jogiji." Ni jasno, zakaj hipoteze ne razvije, če jo že omeni.

V poglavju Verovanja o nebesnih telesih, čaščenje ognja in vode, čaščenje zemlje, verovanja o zvezdah; zarja, mavrica in veter; čaščenje drevja se avtor podrobneje ustavi ob mnenju, ki je pod vplivom stare mitološke šole 19. stoletja v znanosti dolgo prevladovalo, da ima slovanska mitologija oz. religija bolj ali manj solaren značaj. Te teze je najodločneje zavrnil E. Gasparini, ki je opozoril, da se v slovanskih šegah, ljudskem verovanju in ljudski umetnosti pogosto pojavlja lunarna simbolika. V nekaterih šegah, zlasti v zvezi z ognjem, se sicer kažejo sledovi verovanja o Soncu, vendar o sončnem kultu ne moremo govoriti. V tem in v naslednjih poglavjih je vse več etnoloških podatkov, ki jih za Slovence avtor zelo na široko navaja predvsem iz del J. Kelemine Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva, N. Kureta Praznično leto Slovencev, iz razprav M. Matičetovega in drugih, za druge narode pa iz obsežne literature. Isto velja tudi za poglavja Duhovi narave (Verovanje v gozdnega demona in čaščenje živali, Poljski demoni, Rusalke, Vile, Rod, rojenice in sojenice, Vodni duhovi, Zračna bitja, Domači duhovi, Škratje), Zli in polzli duhovi (Vampirji, Čarovnice, čarovníki in vešče, Mora, Zmaj, ala, aždaja, aždajka, kača), Razni drugi slovanski demoni. Vsebina je tako obsežna, da je prav težko imeti pregled nad celoto, in očitno se je tudi avtorju zaradi tega nekoliko izmuznil sistem razvrstitve snovi po poglavjih (Drobci o slovenskih bajnih bitjih so se čisto neustrezno znašli pod Zlimi in polzlimi duhovi), ponekod pa se nehote tudi ponavlja.

Na koncu avtor posebej obravnava še Poljedelsko-proizvajalni kompleks šeg in verovanj in Agrarno-materopravne temelje stare slovanske religije. Glede na obsežnost in zapletenost obravnavane snovi bodo odmevi na Ovščevo knjigo verjetno prihajali kasno, a gotovo bodo zanimivi, saj je celotna tematika nabita s skrivnostmi, nerešenimi vprašanji in razhajajočimi se interpretacijami. Z njimi bo ta pomembna knjiga dosegla svoj namen - razširiti znanje o prastarih sestavinah naših običajev in verovanj, poglobiti razumevanje duhovne osnove naše kulture in da bo tudi vsak posamezni bralec zase odkril duhovno vez s slovanskim mitološkim izročilom. Kot pravi avtor, je mitologija način mišljenja, skupen vsem ljudem in preučevanje mitov je proučevanje nas samih. "Miti so mostovi med razumom in čustvom, med glavo in srcem. Tiste stvari, ki se ljudem zdijo najpomembnejše, imajo svoj prostor v njihovi mitologiji."

Na koncu knjige sta bibliografija in abecedno kazalo bogov in demonov.

Mojca Ravnik